

Плахотнікова Л. О.,
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності,
Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ*

ЕЛЕКТРОННІ ПЛАТІЖНІ СИСТЕМИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасний стан світової економіки характеризується зміцненням міжнародних господарських зв'язків, зростанням кількості та складності фінансових операцій між учасниками різних ринків, що супроводжується збільшенням споживчої активності і зміною інших макро- і мікроекономічних показників.

Особливо варто відзначити зростання кількості безготівкових фінансових операцій, що стимулює розвиток інноваційних платіжних інструментів. У Звіті по фінансовим операціям наводяться дані, згідно з якими кількість безготівкових операцій в світі зростає на 7,7% в рік, що становить 334,3 млрд. доларів [3]. Динамічний розвиток безготівкового обороту в умовах сучасної глобальної економіки пов'язане з наявністю низки стимулюючих факторів, серед яких можна виділити:

- підвищення рівня прозорості трансакцій;
- підвищення рівня безпеки розрахунково-платіжних операцій;
- трансформація заощаджень населення в інвестиції через банківські вклади [1];
- спрощення та оптимізація процесів збору і обробки даних по фінансовим потокам господарюючих суб'єктів;
- економія на обслуговуванні готівкового обігу;
- здешевлення фінансового обслуговування міжнародних угод і супутне розвиток міжнародної торгівлі і т.д.

Дослідженнями природи, ролі, розвитку та функціонування електронних грошей в Україні займалися такі науковці, як Ю. Грицюк, І. Трубін, А. Ісаєв, М. Савлук, С. Дерев'янка, О. Чепур та ін. Більшість учених розглядали електронні гроші як економічну категорію та проводили аналіз переваги і недоліків електронних грошей як засобу платежу.

Якщо оцінювати структуру безготівкових платіжних операцій в світі в розрізі застосування різних платіжних інструментів, то можна прийти до висновку, що основним драйвером зростання безготівкового обороту останнім часом є платіжні карти. Платіжна картка або банківська платіжна картка (БПК) використовується для безготівкових розрахунків, ідентифікації її користувача, а також для отримання готівки з банківських рахунків. Платіжні картки бувають, як правило, дебетові та кредитні. До найпоширеніших у світі належать картки платіжних систем Visa та MasterCard.

При цьому ринок платіжних карт розвивається за рахунок планомірного витіснення інших інструментів безготівкових розрахунків з фінансової сфери. На сучасному етапі близько 22% активних платіжних карток – це безконтактні та токенизовані картки. Користування такими картками продовжує зростати швидкими темпами, так, з початку 2019 року кількість безконтактних та токенизованих платіжних карток збільшилась майже на 70 %, що становить майже 6,7 млн штук безконтактних та 1,9 млн штук токенизованих платіжних карток. Популярність таких карток обумовлена безпекою, швидкістю та зручністю користування [1].

В даний час в сфері грошового обігу карткові інструменти відносять до найбільш прогресивним засобів безготівкових платежів. Серед платіжних систем, в яких застосовуються різні роздрібні безготівкові платіжні засоби, карткові платіжні системи є найбільш масовими за кількістю залучених користувачів. Операції з використання безконтактних та токенизованих карток становлять третину від загальної кількості та обсягу безготівкових операцій у торговельній мережі, що відповідає 33% та 32,8% відповідно. За 2019 рік загальна кількість безготівкових та готівкових операцій з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, становила 3 651,7 млн штук, а їх обсяг склав 2 582,7 млрд гривень. Якщо порівняти з аналогічним періодом за 2018 рік, можна зазначити, що кількість операцій зросла на 29%, а сума – на 27% [1].

За кількістю переважали безготівкові операції – 2 991,7 млн штук, що склало 81,9%, тобто вісім із десяти операцій із платіжними картками були безготівковими. Водночас обсяг безготівкових операцій становив 1 282,6 млрд грн, що склало 49,7% від усіх операцій із картками. За підсумками 2019 року можна зазначити, що безготівкові операції із використанням платіжних карток найбільше використовувались у торговельних мережах – 51% та переказах з картки на картку – 41% [1].

Держава не в меншій мірі, ніж господарюючі суб'єкти і приватні особи, зацікавлений у розвитку ринку пластикових карт. До основних вигід держави можна віднести: зниження витрат на емісію, інкасацію та відновлення грошових знаків, спрощення обліку фінансових потоків і податкового адміністрування; зниження рівня злочинності, пов'язаної з обігом готівки.

Банківські пластикові картки є ефективний інструмент державної грошово-кредитної політики, так як вони знижують обсяг обігу готівкової грошової маси, позитивно впливають на стійкість національної валюти і на фінансову стабільність країни в цілому.

До ключових завдань, що вирішуються в процесі створення платіжної системи, відноситься розробка і дотримання загальних правил обслуговування карток, здійснення платежів і взаємних розрахунків. Правила повинні охоплювати як технологічне забезпечення роботи з картами: формати даних, процеси авторизації, вимоги до використовуваному устаткуванню, так і фінансові процедури обслуговування карт: порядок розрахунків з торговими компаніями, включеними в мережу обслуговування, порядок між банківських розрахунків, тарифи.

Як ядро карткової платіжної системи виступає група банків, що працюють в рамках договірних зобов'язань. У платіжну систему також включаються сервісні та торговельні компанії, що формують мережуобслуговування. З метою нормальної роботи системи в неї повинні входити не фінансові компанії, що спеціалізуються на технічній підтримки використання карт: центри технічного обслуговування і процесингові центри.

Розглядаючи найближчі перспективи розвитку карткових платіжних систем, можна звернути увагу на наступні базові тенденції у цій сфері. Перш за все, в найближчому майбутньому ще більш активне розвиток буде спостерігатися на ринку платежів за безконтактними картками. Значні зусилля будуть додаватися для підвищення безпеки безконтактних карткових платежів. Крім того, спостерігається тенденція активізації діяльності в сфері консолідації різних додатків, використовуваних на обмеженій кількості карт, а в оптимальному варіанті – на жодній карті. Ще потрібно більш активне впровадження карткових технологій в державних організаціях і в рамках масштабних корпоративної проектів. А інтенсивне просування передплачених карт дасть можливість відчутно збільшити ємність ринку платіжних карт зарахунок зростання в цьому сегменті. Перспективним бачиться і підвищення затребуваності платіжних карт за рахунок просування всіляких кобрендингових програм, вдосконалення дистанційних банківських сервісів.

Як будуть розвиватися карткові платіжні системи, а також національні та міжнародні розрахунки в їх рамках в найближчому майбутньому, покаже час. Проте динамічний і різноспрямований зростання неминуче, тому можна обґрунтовано стверджувати, що міжнародний і вітчизняний ринок платіжних карт буде зазнавати значних зміни.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України. Популярність безготівкових розрахунків платіжними картками зростає завдяки інноваціям. 2019. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/populyarnist-bezgotivkovih-rozrahunkiv-platijnimi-kartkami-zrostaye-zavdyaki-innovatsiyam>.

2. Плахотнікова Л. О. Інвестиційне забезпечення конкурентоспроможності підприємства. *Бізнес-аналітика в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю: Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, 17 березня 2020 року* / Упоряд. О. А. Іващенко. Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2020. С. 372-374.

3. The World Bank. World Payments Report. 2020. URL: www.worldbank.org/uk/country/ukraine